

UOT 82.0:001.121.18

ZAMİN BABAZADƏ*

H.HÜSEYNZADƏNİN "ÜRƏKLƏR BİRLƏŞƏNDƏ" POEMASINDA
M.F.AXUNDZADƏ OBRAZI

Məqalədə H.Hüseynzadənin "Ürəklər birləşəndə" poeması təhlil olunmuş, Axundzadə obrazının xüsusiyyətləri, dövrü, miihi, müasirləri geniş araşdırılmışdır. Axundzadə obrazının xüsusiyyətləri ilə yanaşı bu obrazın digər bədii əsərlərdəki Axundzadə obrazları ilə oxşar, fərqli cəhətlərinə də yer verilmişdir. Poemada olan bəzi epizodları uyğun olaraq Axundzadənin ədəbi-tənqidi görüşlərinə, komediyalarına müraciət edilmiş, həyatı haqqında faktlara istinad edilmişdir. Məqalədə həmçinin, Axundzadənin müasirlərinə qarşı münasibəti, Bestujev, Marlinski, Bakıxanov və s. müasirləri ilə əlaqələri "Ürəklər birləşəndə" poemasının sujetinə uyğun işlənmişdir. Poemada Axundzadənin öz dövrünə münasibəti geniş əks olunmuş, məqalədə bu məsələyə yer verilmişdir.

Açar sözlər: Axundzadə obrazı, poema, Axundzadənin müasirləri, Axundzadə obrazının xüsusiyyətləri.

M.F.Axundzadə obrazının yaradıldığı poemalardan biri şair Hüseyn Hüseynzadənin "Ürəklər birləşəndə" poemasıdır. Poema Axundzadənin həyatının 1834-1837-ci illərini əhatə edir. Proloqla poemaya başlayan H.Hüseynzadə Axundzadə obrazını məharətlə təsvir edə bilmişdir. Poema Axundzadə obrazının yaradılması baxımından digər əsərlərə oxşarlıq təşkil edir. Tiflis həyatı, Axundzadənin cəhalətlə mübarizəsi, ağır ictimai-siyasi şərait, çar hökumətinin despot rejimi və son olaraq gələcəyə ümid əsərin məzmununu təşkil edir. Şair sovetin qurulması ilə Axundzadə və onun kimilərin adlarının "qızıl horiflə" yazılacağına işarə edir. Əlbəttə şair yaşadığı dövrdə müstəqillik haqqında yazmağa qadir deyildi.

Poema bədii keyfiyyəti ilə də yüksək qiymətləndirilə bilər. Şair poemada təkə Axundzadə ilə bağlı məsələlərə toxunmamış, özünün dövrün ziddiyyətlərinə münasibətini də qeyd etmişdir. Burada eyni zamanda Şorq-Qərb münasibətləri, Tiflisin tərfi, təsviri geniş verilmişdir. "Ürəklər birləşəndə" poemasında təkə M.F.Axundzadənin obrazına rast gəlmirik, onun müasirləri A.Bakıxanov, Bestujev, Marlinski və s. obrazlar da poemanın maraqlı obrazlarındandır. Aşın dinciliyə, möhümətçiliyə qarşı şair, Axundzadə ilə yanaşı onların da mübarizəsini təsvir edir.

Poemanın əvvəlində H.Hüseynzadə M.F.Axundzadənin məzarını ziyarət etdiyini qeyd edir. Məzarın önündə duran şair yazır:

Namərd ölüm hökmünü
Dəyişməyib heç zaman.

Yatır Mirzə Fətəli-

-Yatır böyük bir insan(1.169).

Poemanın "Tiflis" hissəsində Tiflis şəhəri təsvir olunur. Onun gözəlliyi, qonaqpərvərliyi və s. təriflənir. Şairə görə Tiflis Axundzadənin həyatında çox böyük rol oynayır. Tiflis həm də Qafqazın mədəni paytaxtıdır. Lakin şairə görə Tiflisin müsəlman məhəlləsi xeyli qəribədir.

Baxır Mirzə Fətəli

Düşünür dərin-dərin.

Qəribədir Tiflisin

"Müsəlman məhəlləsi"(1.173)

Daha sonra şair bu qəribəliyi Göy məsciddən ucalan əzan səsinə görə olduğunu deyir. Bu səs şairə görə sanki insanların əqlini, fikrini, xəyalını arxadan bir zəncir kimi bağlayır. M.Fətəli bu səsi eşidib xəyala dalır.

Baxır Mirzə Fətəli,

Yadına nələr düşür:

Mollanın yanındakı

Ağır səhnələr düşür (1.174)

Bu dəmdə bazardan aşığın sazının səsi ucaldır. Əzan səsi ilə sazın səsi bir-birinə qarışır. Axundzadənin aşığın səsinə eşidəndə gözlərində aləm dəyişir.

Yanaşır Səbuhi...oxuyur aşıq.

Necə ayağını saxlamayasan?!

Bir sənət eşiyikli ürək dinandə

Sellər –sular kimi çağlayır insan(1.175).

M.F.Axundzadə şeir, sənət, musiqi vurgunudur. Hüseyn Hüseynzadə bu epizodda Axundzadənin bu cəhətini oxucuya çatdırır. Axundzadə aşıq səsinə eşidən kimi əzan səsinə unudur.

Batır əzan səsi gedir qulaqdan,

Əriyib yox zülmət işıqda.

Səbuhi düşünür durub bayaqdan,

Ürəyi sözdədir gözü aşıqda(1.176).

Poemad Axundzadə obrazının aşıq səsinə bu cürə yanaşması heç də təsadüfi deyil. Müəllif demək olar ki, aşıq yaradıcılığının vurgunu idi. O, el şairlərinin şeirlərini, xalq dastanlarını, bayatlarını mənimsəmiş və əsərlərində daim təbliğ etmişdir. Bir çox ədəbiyyatşünaslar H.Hüseynzadənin aşıq sənətinə, xalq ədəbiyyatına vərğün olduğunu qeyd edir. Ədəbiyyatşünas Yusif Günaydin yazır: "Hüseyn Arifin şeirinin bir qanadı el-aşıq poeziyasından güc alırsa, o, biri qanadı divan poeziyasının fəlsəfi məzmunu ilə açılır" (2.23).

H.Hüseynzadə ilə M.F.Axundzadənin yolları təkə "Ürəklər birləşəndə" poemasında kəşifmişir, bundan əvvəl sənətkarın "Azad" tamaşası (1957) M.F.Axundov adına opera və balet teatrında səhnəyə qoyulur. H.Hüseynzadənin Axundzadəyə mənəvi borcu yaranır. Şair öz borcunu "Ürəklər birləşəndə" əsəri ilə ödəyir.

Poema əvvəldə sona qədər müəllifin çar hökumətinə qarşı mənfəi münasibətini və məsələni özləndirir. Sovet hakimiyyətinin qurulması, çar və onun ailəsinin qətl, iki başlı qartalın hor iki başının əzilməsi və s. çara qarşı istənilən şəkildə nifrət və istehzanın açıqca yazılmasına şərait yaratdı. Poemada müəllif çarın simvolu olan iki başlı qartalı cəsarət dözüm rəmzi yox, vəhşilik rəmzi kimi təqdim edir.

...baxır cütbaşlı qartal

Ağzını ayıraraq,

Elə bil daği-daği

Udacaq bircə anda,

Ərzi parçalayacaq

Qaldırıb cayağında(1.177).

Çar hökumətinə pis münasibəti biz təkə H.Hüseynzadənin "Ürəklər birləşəndə" poemasında yox, Axundzadə obrazının yaradıldığı bir çox əsərlərdə görürük. Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin "Xəyalat" bir pərdəli dramında, Ş.Mehdiyevin "Mirzə Fətəli" pyesində Ə.Kərimin "Qarlı qış axşamında", M.Dilbazinin "Səbuhinin qəbr yanında" şeirlərində, Çingiz Hüseynovun "Fətəli Fətəhi" romanında çar hökuməti pislənir. Axundzadənin bu hökumətlə heç cür barışmadığı oxucunun diqqətinə çatdırılır. Əslində şairlərin, yazıçıların narazılıq imperiyaya qarşı idi, bu imperiyanın adının çar yaxud sovet olması bir o qədər əhəmiyyətə daşmırdı. Lakin heç kim müvədd hökumətin-sovetin əleyhinə bu cür ittihamlar, tənqidlər irəli sürə bilməzdi.

Ə.Kərimin "Qarlı qış axşamında" şeirində çar hökumətinə müəllifin və Axundzadə

obrazının münasibəti H.Hüseynzadə və onun yaratdığı Axundzadə obrazının münasibətindən heç də fərqlənmir.

Çarla şahda nə fərq var;
Adlar başqa başqadı
Puşkinlərin döşünə
Medal əvəzinə çar
Güllələr vurduranda
Cavan lermantovları
Sürgünə qovduranda
Ərşə dayaq olanda,
Zülmü, zilləti şahın
Yolu görünməyəndə
Üfüqlərdə sabahın.

Ne eləsin sənətkar?... (3.109)

Axundzadə ilə H.Hüseynzadəni yaxınlaşdırən ikinci bir məsələ də materialist dünyagörüşləri, fəlsəfi fikirləri idi. Axundzadənin fəlsəfi görüşlərinə dərinədən bələd olan şair onun həyatına, şəxsiyyətinə dərin rəğbət bəsləmişdir. Dövrünün siyasi çətinliyi, insanların mövhumatçı fikirləri qarşısında cəsarətlə mübarizə aparan realist maarifçi M.F.Axundzadə H.A. Rifin marağına səbəb olur. Axundzadənin insanlara münasibəti, səbri müəllifi heyrətə gətirir. Onu kafir adlandıran, təqib edən, ailəsinə böhtan atan insanları necə bezmədən müdrikliklə müdafiə edir. Onun dərdinə yanır, problemini həll etmək üçün əlindən gələni əsirgəmir. Poemada müəllif Axundzadənin bu xasiyyətini təsvir edir ki, bu alicənab obraz yenə də bizim üçün yad deyil. Ə.Haqverdiyevin "Xəyalat" bir pərdəli dramında Axundzadə obrazının Hacı Qara obrazına qaçaqmalçılıq üstündə əlindən alınan mallarının geri qaytarılması üçün köməklik göstərdiyinin şahidi olur.

Hacı Qara. Qələt elərim, tövbə, tövbə, tövbə! Qurbanın olum, getdim saqqal götürməyə, bığı da qoydum gəldim. Hər bəydə yüz tünənəm batdı. Malım tutuldu, özüm Arzadan keçəndə yuxıldım suya. Bir az qalmışdı batam, öləm. İndi qalmışam ac, əli qoynunda. Mirzə, bir təvəqqəm var səndən. Sən bir böyük adamsan, gör bir tövr edə bilərəmmi ki, mənim malımı özümə qaytarsınlar.

Mirzə Fətəli. Baş üstə, sizin murov mənimlə əşnadır. Ona yazaram, səy eləsin, sənin malını da özünə qaytısın və bəylərdən də bir tövr sənin pulunu alıb versin.
Hacı Qara. Onda canımı sənə Qurban edərəm. Allah səni müsəlmanlara çox görməsin. Allah oğlunu saxlasın! Mürəxxəs oldum (4.69).

"Ürəklər birləşəndə" poemasında Axundzadənin xasiyyəti geniş təsvir olunur. Hər şeydən əvvəl o xalqın dərdinə yanan bir sənətkardır. Müəllif onu Borçalıdan gələn yaşlı bir "ata" ilə qarşılaşdırır. Onun oğlu böyün üzündən həbsə düşüb. Qoca Axundzadədən kömək istəyir. Müəllif səhətin sonunu gətirməyə də qocanın dilindən verilən "Deyirlər sən yazan şey, daşdan dəmirdən kəçir" ifadəsindən M.F.Axundzadənin xalq üçün çoxlu yazılar, ərizələr yazdığı aşkar olur.

M.F.Axundzadə sahib olduğu bütün biliyi mütaliə yolu ilə qazanmışdır. Dünya ədəbiyyatı nümayəndələrinin əsərlərini mütaliə etmək onun ən sevdiyi işlərdən idi. Rus və Avropa ədəbiyyatını rusca, klassik ədəbiyyatı farsca oxuyur. ərəbcə tərcümələr edirdi. H.Hüseynzadə Axundzadə obrazının bu xüsusiyyətini poemada göstərir.

Çaya baxan
Bır otaqda yanır şam.
Hara baxsan-
Kitab, dəftər, şeir,

Hekayə, roman.
Taxt üstündə mütəkkəyə
Dirsəklənib nə vaxtdan,
Yazır, pozur-
Səbuhinin yox gecədən xəbəri,
Rus dilində təkrarlayır,
Kəlmələri, sözləri...(1.183).

Poemada Axundzadənin müasirləri ilə münasibətləri də ələ alınmışdır. Qüdsini A.A.Bakıxanovu təsvir edən H.Hüseynzadə ona yüksək qiymət verir. Müəllif Bakıxanov rəğbət bəsləyir. Axundzadə və Bakıxanovun "məslək qardaşı" adlandırır, onların münasibətlərini səmimiyyətlə təsvir edir, onları "Azərbaycanın iki əkiz oğlu" adlandırır.

Ürək sədaqətdən yaz deyir yenə,
Bildikə qədrini insan-insanın,
Xeyli var bağlanıb biri-birinə
İki əkiz oğlu Azərbaycanın.
Qüdsi! Dağlar qədər ucadır boyu-
Gülürüz, xoşsifət, cəsur, mehriban...
Səbuhi! Qüdsinin məsləkdaşı,
Onunla yanaşı gedir durmadan (1.185).

M.F.Axundzadənin düşüncələrini qeyd edən müəllif daim zamanə ilə barışmayan dahi mütəfəkkirin dünyagörüşünə əsaslanaraq zamanədən şikayətlənir, Gənclərin "qönçətək açmadan solduğunu", "millətin cəhalətin içində boğulduğunu", insanların maarifə, elmə, təhsilə ehtiyacı olduğunu qeyd edir. Axundzadəyə görə heç kim öz işini düzgün görmədiyi üçün vəziyyət bu qədər pisləşib, "dövrən rəhmsizdir" lakin bunu edən cəhalətə qapılmış insanlardır. Natiq hər şeydən danışıq ədalət sözünü dilinə gətirmir, hakimin hökmündə isə qotıyən vicdan yoxdur.

Səbuhi düşünür... dövrən rəhmsiz,
Başadək çırağı yanan görünmür.
Natiqin nitqində ədalət sözü,
Hakimin hökmündə vicdan görünmür (1.185)

Axundzadənin dərdi Vətən dərdidir. Şərqi geriliyi onu yandırır, o, dərdlərin içində boğulan Vətən üçün əlac, dərman axtarır. Lakin dərman hələlik mümkün deyil. Dövrün cəlladlığı bəs deyilmiş kimi, xalq da özünə qənim kəşilir. Öz cəlladları ilə razılaşırlar hətta onu sevirlər. Oğrular, fırıldaqçılar bu səbəbdən rahatca öz işlərini görə bilirlər.

Oğrular, əyirlər kəshəkəsdədir,
Tələ cəllad kimi hər gün çəksədi.
Ellər! haray çəkin Vətən xəstədir,
Loğman uzaq düşüb, dərman görünmür (1.186).

Poemada Axundzadənin Rus müasirlərindən Bestujev Marliniski haqqında məlumat verilmiş, Axundzadə, Qüdsi, Bestujev Marliniskinin səhətləri dialoq formasında oxucuya təqdim olunmuşdur. Şair Bestujevi "Rus torpağının qəhrəman oğlu" adlandırır, onun təsvirinə geniş yer ayırır. O, öz torpağından, öz vətənidən uzaq düşmüşdür. Şair nə qədər Sovet ideologiyasına qarşı çıxmasa da Büstujevin vətəni SSRİ-nin tətkibində olan Gürcüstan yox Rusiyadır və o vətənidən uzaqdadır-Tiflisdədir.

Bestujev-Marliniski-
Böyük rus torpağının
İgid, qəhrəman oğlu;
Qəlbi sevinclə dolu...

... Yenə tərk-i vətəndir,
Yenə də uzaq düşüb:
Doğma eli-obanı,
Hər kəsdən artıq sevən...(1.187).

Bestujevin öz elindən-obasından ayrı düşməsi bizə M.F.Axundzadənin taleyini xatırladır. Onları bir-birlərinə yaxınlaşdıran məsələlərdən biri də məhz qürbətə dəyəmələridir. Şair H.Hüseynzadə də bu iki cavan şairin yaxınlaşmasında ortağ dərəcəsinin böyük rol oynadığını yazır. Şairə görə bu iki cavan şair öz dörd sərlərini bölmək, fikirlərini söyləmək, müzakirə etmək üçün görüşür, münasibət qururlar.

... İsinməkdən ötürü
İnsan od, ocaq deyil,
Yalnız insan axtarır!
Sevincə şərik olub,
Kədəri bölmək üçün;
Bir susub, bir ağlayıb
Bir deyib gülmək üçün
Camı yanan axtarır!(1.189).

Poemada Axundzadənin daha bir xüsusiyyətinə geniş yer verilmişdir. Axundzadənin müəllimlik fəaliyyətindən söhbət açan şair, onun məsuliyyəti və qayğıkeş bir müəllim olduğunu vurğulayır. O öz şagirdlərinin dərsləri ilə yanaşı çətinlikləri, problemləri ilə də maraqlanı, onlara köməklik göstərir.

Məktəb...dərs otağı...yazı taxtası...,
Ürəkdə bu eşqin odu sönməyir.
Yenə öz yerində əyləşib hər kəs,
Bəs Bəhrəm hardadır? O görünməyir?

Şagirdlər Bəhrəmin xəstə olduğunu, gözünün tutulmaq üzrə olduğunu deyirlər. Axundzadə bu hadisədən təsirlənir, gözləri dolur. Şair Axundzadənin yaxşı tələbəsini övladı qədər sevdiyini söyləyir.

Şair qeyd edir ki, cəhəlat insanları təkcə mənəvi cəhətdən kor etmir. Həkimsiz, müalicəsiz qalan insanlar xəstəliklərin girdabında əziyyət çəkir. İnsanlar xəstələndikdə həkimə getmək yerinə "imamların qarşısında" sürünməyə gedirlər. Öz müalicələrini pirlərdən, qəbristanlıqlardan, ziyarətçilərdən gözləyirlər. Şair bu mənzərə ilə qarşılaşan Axundzadənin çox heyfsləndiyini, ruh düşkünlüyü yaşadığını yazır.

Poemada Axundzadənin gözləri tutulan həmin şagirdə köməklik göstərməsindən geniş söhbət açılır. Şagirdin anası üzünü pirlərə, məscidlərə tutsa da Axundzadə anaya oğlunu həkimə aparmalı olduğunu deyir. Ana oğlunun əlacının yalnız Allahda olduğunu deyir, həkim onun oğluna kömək edə bilməz. Uzun söhbətdən sonra Axundzadə şagirdi Bəhrəmi həkimə aparmağa nail olur. Həkim uşağı sağaldır, dərmanlar uşağın gözüne məlhəm olur, gözləri sağalır. Lakin ana yenə də öz təşəkkürünü pirlərə, ziyarətçilərə edir. Bu müalicənin səbəbini onlardan bilir.

Axundzadənin dinə qarşı mövqeyinə, demək olar ki, onun haqqında olan bütün bədii əsərlərdə, məqalələrdə rast gəlmək mümkündür, lakin, "Ürəklər birləşəndə" poemasında daha kəskin və qabarıqdır. Bunun səbəbi daha əvvəl də qeyd etdiyimiz kimi H.Hüseynzadənin materialist dünyagörüşü ilə bağlı idi. Digər tərəfdən poemanın yazıldığı dövrün tələblərini nəzərə alsaq Şairin nə üçün bu cür kəskin mövqedə dayandığını anlamaq olar. Sovetin qurulduğu dövrdən sona kimi antiislamist mövqeyi bu və ya bu kimi əsərlərdə şairin və obrazın mövqeyinə təsir göstərirdi.

Poemada məktəbin, təhsilin önəmi Axundzadənin dili ilə anlaşılmışdır. Məktəbə xüsusi

bir mənə yükləyən H.Hüseynzadə Axundzadə obrazının köməyi ilə məktəbin önəmini oxucuya çatdırır. Onun yaratdığı mənzərə uzun əsrlər məarifin inkişaf yolunu gözümüzün önündə canlandırır. Axundzadə obrazı zəngin səsinin səmimiyyəti oymatmalı olduğunu düşündür. Bu zəng səsli şəhərləri, kəndləri dolaşmalı, "yatanları" oymatmalı, insanlara haqlarını müdafiə etməyi öyrətməlidir.

Hanı elə bir zəng ki,
Səsi dağları aşsın,
Şəhərləri, kəndləri
Bircə anda dolaşsın.
İllərlə gözübağlı
Yatana "oyan" desin,
Təpiklər altında qalıb,
İnləyən zavallıya
Dur haqqını qan! desin (1.202).

Axundzadənin "Nəzm və nəsr haqqında" məqaləsində Vaqifə olan münasibətini bilir. H.Hüseynzadə öz poemasında Axundzadənin dilindən Vaqifə olan heyranlığı ifadə edir.

"Nəzm və nəsr haqqında" məqaləsində Axundzadə nəzmlə şeirin fərqi, onları ayrı-ayrı ədəbi janr kimi qiymətləndirir. Nəzmdə məzmun gözəlliyinin olmadığını yalnız forma gözəlliyinin olduğunu qeyd edir. Füzulini "nəzmi-ustad adlandırır, ardınca onun xəyalatının təsirsiz olduğunu söyləyir. Axundzadə Vaqif haqqında aşağıdakı fikri yazır: "Amma mən oymamı sayahətimdə səfheyi-Qarabağda Molla Panah Vaqifin bir parça xəyalatını gördüm ki, zikr etdiyim şərt ("zikr etdiyim şərt" dedikdə Axundzadə məzmun və forma vəhdətini nəzərdə tutur) bir növ ilə onda gördüdü ..." (5.122). "Ürəklər birləşəndə" poemasında şair Axundzadənin Vaqifə münasibətini bu cür qeyd edir.

Oxu bu kitabı da,
Vaqifin sözlərindir.
Bir qəlbin hədiyyəsi,
Bir ömrün əsəridir.
Gör nələr yaratmayıb
İnsan eşqi, kamalı;
Burada tərənnum olur
Yer qızının camalı.
Söz ağır zamanın
Qəmindən, fərağından;...(1.203).

Poemada Vaqifin "Görmədim" mükəmməsi Axundzadənin dili ilə təriflənir. Poemanın dərin məzmunu səlistliyi qeyd olunur. Kitablardan faydasından danışaraq Axundzadə fikrini tamamlayır.

Poemada Puşkinin ölüm xəbərini Axundzadəyə çatması epizodu çox maraqlı formada təsvir olunur. Axundzadə məclislərin birində xanəndəyə qulaq asarkən Bakıxanov məclisə daxil olur və Puşkinin ölüm xəbərini həyəcənla söyləyir. Məclis dayanır, matəm havası zali bürüyür. Bu xəbər Axundzadəyə çox pis təsir etdiyi üçün "Şərq poeması"nı qələmə alır.

F.Qasımlı "XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi" kitabında "Şərq poeması"nın yazılma səbəbini belə izah edir. "1837-ci il Puşkinin ölüm xəbəri M.F.Axundov da bərk sarıtdı. O, A.S.Puşkinin ölümü haqqında "Şərq poeması"nı yazdı (6.265).

"Ürəklər birləşəndə" poeması Axundzadə həyatının üç ilini-1834-1837-ci illərini əhatə edir. Tiflisə yeni gələn Axundzadənin bir neçə müasiri ilə münasibətini, Axundzadənin fikirlərini

qısaca oxucuya çatdırır. Poemada həmçinin "Şərq poeması"nın yazılması məsələsi öz yerini tapır. Poemanın sonunda şair poemanın Axundzadənin həyatının üç illik kiçik bir hissəsindən bəhs etdiyini qeyd edir.

Onu da qeyd etməliyə ki, H.Hüseynzadə Axundzadənin 1834-1837-ci illər həyat və fəaliyyətini geniş araşdırmışdır. Axundzadənin ədəbi-tənqidi fikirlərinə bələd olan şair öz poemasında məharətlə bu fikirlərdən istifadə etmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Hüseynzadə H. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Azərənşr, 1975, 283 s.
2. H. Arif 80 AMEA N.Gəncəvi adına Azərbaycan ədəbiyyat muzeyi. Bakı 2004, 63 s.
3. Ə.Kərim Seçilmiş əsərləri I cild. Bakı: Azərənşr, 1991, 235 s
4. Haqverdiyev Ə. Seçilmiş əsərləri II cild. Bakı: Lider nəşriyyatı, 2005, 317 s.
5. Axundzadə M.F Seçilmiş əsərləri II cild. Bakı: Şərq-Qərb nəşriyyatı, 2005, 374 s.
6. Qasımzadə F. XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyat tarixi. Bakı: Maarif nəşriyyatı, 1966, 486 s.

**Naxçıvan Dövlət Universiteti
zaminbabazade92@gmail.com*

Zamin Babazadə

THE IMAGE OF M.F.AKHUNDZADE IN THE POEM "URAKLAR BIRLASHANDA" BY H.HUSEYNZADE

In this article the poem of "Ürəklər birləşəndə" by H.Hüseynzadə is analysed and the features of Akhundzadə's image, period, environment and contemporaries are widely investigated. Along with the features of Akhundzadə's image, the similar and distinctive features of this image with Akhundzadə's images in other artistic works are also noted in the article. According to some episodes, Akhundzadə's literary and critical views and comedies are addressed and the facts about his life are cited. In the article the attitude of Akhundzadə to his contemporaries and the relations with Bestujev Marlinski, Bakixanov and other contemporaries are also worked out according to the plot of the poem "Ürəklər birləşəndə". The attitude of Akhundzadə to his period is widely represented in the poem and this issue is widely described in the article.

Keywords: *the image of Akhundzadə, poem, the contemporaries of Akhundzadə, the features of Akhundzadə image.*

Замин Бабазаде

ОБРАЗ М.Ф.АХУНДЗАДЕ В ПОЭМЕ «УРАКЛАР БИРЛАШАНДА» Г.ХУСЕЙНЗАДА

В этой статье анализируется поэма «Ürəklər birləşəndə» Х.Гусейнзаде и широко изучаются особенности образа, периода, окружающей среды и современников Ахундзаде. Наряду с особенностями образа Ахундзаде в статье отмечены сходные и отличительные черты этого образа с изображениями Ахундзаде в других художественных произведениях. Согласно некоторым эпизодам, рассматриваются литературные и критические взгляды и

комедии Ахундзаде, и приводятся факты о его жизни. В статье отношение Ахундзаде к его современникам и отношения с Бестужевым Марлинским, Бакихановым и другими современниками также разрабатываются по сюжету стихотворения «Ürəklər birləşəndə». Отношение Ахундзаде к его периоду широко представлено в стихотворении, и этот вопрос широко описан в статье.

Ключевые слова: *образ Ахундзаде, поэмы, современников Ахундзаде, особенности образа Ахундзаде.*

(Filologiya üzrə elmlər doktoru Fərman Xəlilov tərəfindən təqdim edilmişdir)

*Daxilolma tarixi: İlk variant 10.04.2019
Son variant 16.05.2019*